

Itinerari d'amistat, camí de pau

Dr. Ramón Rosal Cortés. Doctor en Psicologia. Director de L'Institut Erich Fromm de Psicologia Humanista

*Ponència presentada a la campanya: SETMANA PER LA PAU ALS DISTRICTES DE BARCELONA
Barcelona, 1998*

Punt III: Eliminats aquests ressentiments absurds, ¿per què no ser amics, i poder treballar així junts per construir globalment un món més solidari i més gratificant per als nostres fills i per a nosaltres mateixos?

1. Grups i col·lectius humans de diferents característiques poden desenvolupar la capacitat de conèixer-se millor, comprendre's, suscitar encontres amistosos i poder col·laborar junts en la construcció d'un món més solidari i gratificant.

Em refereixo a encontres amistosos entre persones de diferent generació, sexe, cultura, vocació professional, benestar o malestar físic o psicològic, creença política, creença religiosa, agnòstica o atea, tipus de personalitat, projecte existencial...

Tot aquest tipus tan variat de diferències entre els éssers humans ocasiona el perill de percebre els altres com a diferents, amb prejudicis, i que ens sigui més difícil assolir un alt grau de comprensió vers ells. Després faré referència a la rellevància de la nostra comunicació en grups primaris integrats per persones afines a nosaltres quant a facetes importants de la vida i, ja en un altre grau més elevat de compenetració, a la comunicació confidencial amb persones autènticament amigues. Però, per poder treballar col·laborant amb el conjunt dels ciutadans per "construir globalment un món més solidari i més gratificant per als nostres fills i per a nosaltres mateixos", és un requisit la capacitat de respectar-se i comprendre's entre els diferents grups.

1.1. Conèixer-se, comprendre's i col·laborar amistosament amb persones de diferents generacions.

La vida ens situa en un entorn en el qual trobem persones en distintes fases del seu cicle vital: nens, adolescents, adults joves, adults madurs, persones de la tercera edat i ancians. ¿Tenim prou cura de conrear l'art de comprendre no sols les persones d'una edat propera a la nostra, sinó també les altres?

Entre els integrants d'aquestes diferents fases de la vida es donen diferències importants, per exemple, en les experiències emocionals predominants -gratificants o doloroses- i les peculiars capacitats i limitacions. Tenim suficientment en compte aquest fet?

És freqüent que durant el pas de l'adolescència i la primera joventut a l'edat de l'adult jove es produeixi el que Romano Guardini anomenava la crisi de l'experiència. La persona pren consciència que, entre els desitjos i els projectes que foren imaginats en l'adolescència i la primera joventut i la seva realització pràctica, allò normal és que calgui superar molts obstacles. Aconseguir una millor vida més bella que l'heretada de la generació anterior resulta ser un fi molt difícil d'assolir. La vida resulta notablement més complexa del que va ser imaginat des de la inexperiència de la fase anterior.

Tanmateix, en l'etapa de pas d'adult jove a adult madur, és freqüent la "crisi de l'experiència del límit". L'adult jove, tal vegada, ha pogut incrementar satisfactòriament la seva experiència de la vida pràctica i, conservant la vitalitat i la capacitat d'esperança i de projectes de la joventut, ha aconseguit combinar-la amb una actitud realista i ha viscut tot sentint-se responsable d'administrar eficaçment les capacitats personals i els recursos que ofereix la vida. No obstant això, a mesura que els anys passen anem constatant una i altra vegada que, a banda de les nostres capacitats, tenim les nostres limitacions -cognitives, emocionals, motivacionals, pràctiques, fisiològiques, etc- i tenen també les seves peculiars limitacions les diferents persones dels nostres diversos ambients socials -família, professió, etc- i les variades institucions amb què podem estar relacionats.

Quan arribem a l'edat de l'adult madur -entre els 45 i els 50 anys- s'han produït moltes situacions que obliguen a prendre consciència d'aquestes limitacions personals i institucionals. La constatació d'aquesta experiència provoca una crisi que, igual que l'anterior, pot ser crisi de creixement o crisi que condueixi a una decaiguda general i un desengany existencial.

Amb aquests dos exemples de crisi en la transició des de l'adolescència a l'adultesa jove, i des d'aquesta a l'adultesa madura, he volgut mostrar que, a partir d'aquests fets, es produeixen diferències específiques en les experiències emocionals pròpies dels subjectes en aquestes fases, en les alegries i les tristeses, en els continguts dels èxits o fracassos.

No em puc deturar més en aquest punt, ja que això exigiria elaborar una síntesi de la psicologia evolutiva de les experiències cognitives, emocionals i motivacionals de les diferents edats. Sols pretenc mostrar que no és una tasca fàcil comprendre les vivències íntimes de les persones d'edats distanciatades de la nostra, especialment de les edats que encara no ens ha tocat de viure; però, també a vegades, de les edats que ja hem viscut, però les vivències de les quals poden haver estat oblidades.

Si més no, quan les persones tenen prou receptivitat sensorial -saben mirar i escoltar els altres-, fluïdesa emocional, capacitat d'empatia i interès per contribuir al benestar existencial dels altres, aconsegueixen intuir amb molta més facilitat com encertar en el tracte interpersonal amb les altres generacions.

1.2. Conèixer-se, comprendre's i col·laborar amistosament amb dones i homes.

També aquí, no tot consisteix a tenir bons sentiments i bona voluntat. Perquè els homes i les dones puguin col·laborar junts per construir un món més solidari i gratificant, cal aprendre a conèixer-se, comprendre's, respectar i valorar les diferències entre els sexes.

1.2.1. ¿De què convé que els homes siguin conscients per comprendre millor les dones del nostre temps i contribuir, amb amor nutrici, a la seva felicitat?

Limitant-se a assenyalar nous aspectes, considero que els homes han d'aprendre a ser conscients:

- a) De les possibles frustracions experimentades per les dones que, per salvaguardar la seva vocació professional i social, ajornen o posterguen la seva vocació maternal o altres dimensions "femenines" de la seva personalitat.
- b) De les frustracions experimentades per les dones que ajornen o perjudiquen definitivament la seva vocació professional o social, per salvaguardar la maternal.
- c) De les frustracions experimentades per les dones que es comprometen simultàniament en ambdues, assumint situacions altament estressants.
- d) De les dones que per poder-se integrar en àmbits molt "masculinitzats" -empresa, política, enginyeria, moviments reivindicatius- es veuen forçades a frustrar aspectes de la seva feminitat.
- e) De les dones que es veuen frustrades respecte a la necessitat de comunicació íntima amb els homes de la seva vida, donades les freqüents limitacions dels homes en aquest tema.
- f) L'home pot ajudar a despertar en la dona la part més dèbil de la seva personalitat.
- g) L'home convé que sigui conscient dels possibles problemes o crisis dels processos cíclics o evolutius de cada dona (menstruació, menopausa, síndrome del "niu buit", etc).
- h) Ser conscient de les diferents necessitats i valors de les dones i la seva influència en aquests estats emocionals.
- i) Veure, en cada dona, una persona singular i irrepetible, no necessàriament representativa del tipus majoritari del seu sexe.

1.2.2. I d'altra banda, ¿de què convé que siguin conscients les dones per comprendre millor els homes del nostre temps i contribuir a la seva felicitat?

- a) De les frustracions experimentades per molts homes després dels fracassos de projectes -professionals, econòmics, polítics, ideològics- en els quals s'implicaren durant anys, amb expectatives de poder i prestigi.
- b) De les frustracions experimentades pels homes, les dones dels quals experimenten un canvi radical de valors tan respecte a elles com respecte a ells (ja fossin mullers, filles, companyes, etc).
- c) De la frustració dels homes incapacitats per a la comunicació íntima -a causa de l'educació rebuda-, amb constants retrets per això.
- d) De les frustracions dels homes amb actitud competitiva que són superats, per companyes de treball, en intel·ligència i rendiment laboral.
- e) La dona pot ajudar a despertar la part més dèbil de la personalitat de l'home.
- f) Ser conscient dels factors causants de l'alegria, la ràbia, la por, etc, dels homes (a partir de necessitats diferents) i de les seves emocions "prohibides" (plor, tendresa, etc).
- g) Que sigui conscient dels possibles problemes o crisis dels processos evolutius de cada home (crisis de l'"experiència del límit", "època de balanç", jubilació, etc).
- h) Veure, en cada home, una persona singular i irrepetible.

1.3. Conèixer-se, comprendre's i col·laborar amistosament amb persones de diferents cultures. Al voltant nostre, i en creixement constant -ja que els immigrants al nostre país no arriben al 2% de la població, mentre que a França i Alemanya són al voltant del 10%, i a Suïssa el 20%-, ens trobem amb persones de cultures llatinoamericanes, magribines, de l'Àfrica negra, asiàtiques, etc. A més, a part dels catalans, resideixen i treballen al voltant nostre andalusos, gallecs i altres grups de zones d'Espanya amb variants culturals importants.

Les persones d'aquestes diferents cultures presenten, a vegades, grans diferències jeràrquiques de valors, sobretot en les principals causes d'alegria, tristesa o irritació; en la forma d'expressar -o no expressar- les seves emocions i els seus sentiments, i en les peculiaritats de la seva comunicació verbal.

Uns anys enrere, després de viure un temps a Sevilla, un catedràtic de filosofia amic meu em va dir una vegada: "si vas pels carrers de Sevilla amb aquesta expressió tan seriosa, pensaran que estàs de mal humor amb la gent que t'envolta".

El rostre seriós que posem en algunes cultures quan una persona ens saluda mentre estem concentrats a la feina, per als nostres significa que som responsables, que som “seriosos” en la nostra feina; però per a altres cultures transmetem el missatge que estem enutjats amb l'interlocutor i que som persones no cordials.

L'amic de Sevilla també em va informar que si allí portava a arreglar un rellotge i, després de saber que el podria passar a recollir al cap de dues setmanes, jo demanava si me'l podrien tenir al cap d'una setmana, el “sí” que em respondria el dependent del comerç, normalment, significaria quelcom semblant a “què més voldria jo que poder atendre el seu desig, però no em serà possible tenir el seu rellotge abans de dues setmanes!”. L'expressió no verbal que acompanyaria la seva paraula “sí” facilitaria, a l'andalús intuïtiu i espavilat, d'entendre que aquell “sí” significaria “no”. En canvi pel català, basc o aragonès, etc, atent tan sols al llenguatge verbal de la resposta, significaria que el rellotge estaria al cap d'una setmana i, quan passés a recollir-lo després d'aquest termini, s'enutjaria i titllaria d'informal el cordial dependent que restaria astorat.

Si, a vegades, cometem aquestes errades en la comunicació entre persones de diferents tipus de cultures dins d'Espanya, ¿qui sap quantes en podem cometre amb les persones de cultures procedents de països llunyans?

Ve't aquí, però, que l'ésser humà que té veritable il·lusió de col·laborar solidàriament amb homes i dones de diferents cultures pot arribar a desenvolupar, amb la seva empatia i la seva capacitat intuïtiva, estils de relació que facilitin un enriquiment mutu intercultural i un respecte cordial de les diferències d'estils vitals.

Encara que no em deturi a comentar-los, assenyalaré altres àrees que donen peu a diferències i en les quals podem arribar a respectar-nos i comprendre'ns:

1.4. Conèixer-se, comprendre's i col·laborar amistosament amb persones de diferent vocació professional al servei de diferents necessitats socials.

1.5. Conèixer-se, comprendre's i col·laborar amistosament amb persones de diferents creences polítiques.

1.6. Conèixer-se, comprendre's i col·laborar amistosament amb persones en situacions asimètriques, referents al benestar o malestar físic o psicològic. Persones en situacions de malaltia, minusvalia, accidents, desigualtat social o econòmica, etc.

1.7. Conèixer-se, comprendre's i col·laborar amistosament amb persones de diferents tipus de personalitat: personalitat segura, personalitat respectuosa, personalitat sociable, personalitat inhibida, personalitat cooperadora, personalitat introvertida, personalitat sensitiva, etc.

1.8. Conèixer-se, comprendre's i col·laborar amistosament amb persones de diferents creences o cosmovisions religioses, agnòstiques o atees; per exemple, cristians catòlics, agnòstics, budistes, cristians no catòlics, ateus, seguidors de la New Age, musulmans, pendents de definir-se, hindús.

1.9. Conèixer-se, comprendre's i col·laborar amistosament amb persones de diferent projecte existencial: tècnics, polítics, científics, místics, artistes, etc.

2. Ara, passem de considerar la comprensió i la col·laboració solidària amb persones pertanyents a grups humans diferents del nostre, a ocupar-nos dels grups de persones afines. Les persones que comparteixen aspectes comuns rellevants del projecte existencial o cosmovisió poden ser vinculades a "grups primaris", com a via d'ajuda mútua, inspiració i energia per al seguiment de les seves aspiracions solidàries i humanitzadores. Això implica posseir l'actitud d'"extensió de si mateix".

Entenem per "extensió del sentit de si mateix" aquella actitud que dóna peu al fet que la persona no redueixi els seus interessos únicament als que estan al servei de la seva subsistència i de l'enfortiment del seu jo individual, o a la reducció de tensions a la seva vida. La persona que la posseeixi s'implica i participa en algunes esferes de l'activitat humana que transcendeixen els estrictes interessos del seu jo individual. És un dels trets més característics de la personalitat madura, segons G. W. Allport. Referent al poder humanitzador que podria exercir sobre la societat la multiplicació de grups integrats per persones capaces d'una comunicació autèntica, Erich Fromm afirmava (encara que Fromm no pensés únicament en grups de persones afines):

"Els membres del grup parlarien un nou llenguatge que facilités, i no que dificultés, la comunicació; el llenguatge d'un ésser que és el subjecte dels seus actes, no l'amo alienat de les coses que empra dins de la categoria de "tenir" o d'"usar". Posseirien un nou estil de consum, no necessàriament el mínim, sinó un consum significatiu que servís a les necessitats de la vida i no a les dels productors. Intentaria assolir un canvi personal. Tornant-se vulnerables, actius, practicarien la contemplació i la meditació, l'art d'estar tranquils, sense pressions ni sol·licitacions. A fi de comprendre el món que els envolta, intentarien entendre les forces internes que els motiven. Intentarien transcendir en el seu "jo" i estar "oberts" al món. Intentarien confiar en els seus propis pensaments i sentiments, forjar els seus propis judicis i arriscar-se; intentarien assolir un òptim grau de llibertat, això és, de veritable independència i abandonar l'adoració de tota classe d'ídols i la fixació en ells (...) Desenvoluparien la gosadia

que sols l'arrelament profund en si mateix, la convicció i la plena relació amb el món poden donar". (Fromm, E. *La revolució de l'esperança*, Mèxic, F.C.E. p. 149)

Entre els grups que es comuniquen, s'animen, s'inspiren i aprofundeixen sobre la vida, grups de persones unides per una afinitat rellevant en alguna àrea de la vida, assenyalaré:

- els grups en què són compartides experiències i projectes relacionats amb les famílies, la parella, les relacions paternofiliales;
- els grups en què són compartides experiències i projectes professionals, al servei del bé comú;
- grups en els quals són compartides experiències i projectes artístics;
- grups en què són compartides experiències i projectes científics;
- grups en què són compartides experiències i projectes al servei de la reconstrucció o perfeccionament de la societat, és a dir, polítics (en sentit ampli);
- grups en què són compartides experiències i projectes entre persones vinculades a una mateixa cosmovisió religiosa.

3. Per últim, vull destacar la importància d'una manera qualificada de la relació interpersonal amb unes possibilitats excepcionals per incrementar la capacitat personal, a fi de "construir globalment" un món més solidari i més gratificant, forma que serveix de model per assolir parcialment les anteriorment descrites.

L'experiència del diàleg amb la persona amiga, que comparteix aspiracions comunes, és una altra via important d'inspiració i energia per col·laborar en la construcció d'un món més solidari i gratificant.

Entenem per diàleg amb la persona amiga una comunicació afectiva entre dues persones o dues maneres singulars d'existència humana, en el qual es faciliten el creixement personal i vivències felices d'ambdues i s'incrementa la repercussió positiva dels seus projectes existencials en el conjunt de la societat.

Proposta de definició de creixement personal: entenem per creixement personal el procés pel qual aconseguim el desenvolupament del conjunt singular i irreplicable de potencialitats de tot ésser humà, en harmonia amb un projecte existencial flexible (adaptat a les diferents circumstàncies de la vida), escollit de forma lúcida, lliure i nutrícia (respecte a un mateix i als

altres), en concordança amb els valors nuclears de la persona i oberta a la possibilitat d'una realitat transindividual o transpersonal (religiosa).